

Ese de dóve ori in septemana:
Joi-a si Dominec'a.

Pretiuu de prenumeratiune:

pre annu intregu . . . 6 fl. v. a.
„ diugetate de annu . . . 3 fl. v. a.
„ patrariu de annu . . . 1 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:

pre annu intregu . . . 9 fl. v. a.
„ diugetate de annu . . . 4 fl. 50 cr.

LUMINA.

Fóia bisericesca, scolastica, literaria si economica.

Corospundintiele si banii de prenumeratiune se se adreseze de a dreptulu: Redactiunei „Lumina“ in Aradu, cancelari'a episcopésca.
Pentru publicatiunile de trei ori, ce contienu cam 150 de cuvinte (spatiu de 20 sire garmond) tacs'a e 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl., éra mai sus 5 fl., intielegendu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Pretiuu publicatiuniloru se se anticipe.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Despartirea bisericesca a comuneloru mestecate romane — serbe din confiniulu militariu.

IV. In comun'a Satulu nou.

Pertractarea se efectui in 19. si 20. sept. a. c. cu urmatoriulu resultatu:

De basa despartirei s'a luat conscriptiunea poporatiunei facuta in 22. maiu 1866. dupa carea numerulu sufleteloru in acésta comuna de ambele natiunalitati s'a constatat:

a) de natiunalitate romana . . .	5131
b) de natiunalitate serba . . .	1193

de totu dara 6324 suflete

va se dica maioritaea precumpenitória a credintiosiloru e cea romana.

Nefindu acésta comuna organisata, numerulu alegatoriloru nu se potú constata; comissiunile ambeloru delegatiuni inse se abatura dela acésta formalitate, si pentru actulu despartirei alésera de reprezentanti din fie care parte câte 12 barbati.

Reprezentantii ambeloru natiunalitati la intrebarea comissiuniloru — dechiarara: cá nici una parte nu-si revindica dreptulu de eschisiva proprietate asupra averii bisericesci si scolarie, ci o dechiara de proprietate comuna a locuitoriloru de ambele natiunalitati!

De aici potemu conchide: cátu de loiali ma potemu dice prea oportuni si concesivi se aretara romanii, de patru ori mai numerosi de cátu coreligiunarii serbi, de la carea impregiurare abstragendu romanii, — dechiarara totusi de comuna averea miscatória si nemiscatória. De ar observá asemene loialitate si fratii coreligiunari serbi facia cu romanii nostri in comunele mestecate, din comitatele Temisiului si alu Torontalului!

Ca proprietate comuna se recunoscú

I. miscatórie:

1.) Capitalulu bisericeii constatoriu din 5717 fl. 77. cr. in obligatiuni de statu si de ale privatiloru apoi in bani disponibili numerari.

2.) Recuisele constatórie din aparaminte, vase sante, utensilie, carti ect.

II. nemiscatórie:

- 1.) Bisericea cu curtea.
- 2.) Trei sesiuni parochiale.
- 3.) Dóue cimenterie.
- 4.) Unu fundu parochialu golu intravilanu.
- 5.) Edificiulu de scóla sub nr. 442.
- 6.) Alte dóue case de sub nr.ii 419. 434. si fundu intravilanu nr. 382.

Impacatiunea cu privire la total'a despartire ierarchica si la impartirea averii mai susu aretate, se cuprinde in punctele urmátorie:

1.) Romanii remanu in eschisiv'a proprietate a bisericeii; deobligandu-se a plati serbiloru desdaunare 25,000 fl v. a. in terminu de cinci ani; despre care snma serbii

primira obligatiunea formale subserisa de toti colocuitorii loru romani maioreni, cari in solidu garantara cu averile loru proprie pentru respunderea sumei acesteia la timpulu hotaritu.

2.) Din cele trei sesiuni parochiale, romaniloru remanu dóue, éra a trei'a trece in proprietatea serbiloru.

3.) Cele dóue cimenterie le vor folosi si mai departe in comunu ambele parti.

4.) Din capitalulu bisericeii amintitu la punctulu I. alinea 1. a patr'a parte capeta serbii, adeca dupa proportiune atátu in obligatiuni cátu si din banii gat'a, a caror'a predare se va efectui indata dupa-ce comun'a bisericesca romana si serba se vor constitui de sine.

5.) Mai departe romanii predau serbiloru: tóte cartile bisericesci scrise si tiparite in limb'a slavéna: dóue antimise si o campana prevediuta cu inscriptiunea: „Regele Stefani Deseanski“, unu potiru si unu ornatu preotiescu nou.

S'a conditionatu in fine si aceea: ca usulu de pana aci a folosirei limbei in servitiulu divin, pana atunci se remana in *statu quo* pana candu romanii vor respunde coreligiunariiloru serbi sum'a stipulata in punctulu 1.) adeca se se celebredie in cele prime dóue septemani in limb'a romana, éra a trei'a septemana in cea slava, continuandu asiá mai departe.

In privinti'a protocóleloru matricularie s'a dispusu: ca aceste se se conserve si pastreze in bisericea romana; dar se stee la liber'a dispositiune si folosire si a preotulu serbescu.

Ací éra ne aflamu in placut'a pusetiune a inregistrá o nobila si frumósa fapta din partea comunei politice adeca a *antistiei si reprezentantiei comunali* din *Satulu-nou*. carea, condusa de buna starea si prosperarea bisericeii ortodosse cese in scopuri comune bisericesci unu pamentu de 210, di: „dóue sute diece jugere“, din pasiunea comunala.

Reprezentantii romaniloru si ai serbiloru, — in acésta privintia se intrunira — firesce cu consentimentulu ambeloru comissiuni delegatiunale — ca din aceste 210 jugere de pamentu 165 de jugere se remana in factic'a proprietate a bisericeii romane, éra 45 jugere se se ceda comunei bisericesci serbe.

Antisti'a comunala adeca comun'a politica si-a datu invoirea: ca partea de pamentu remasa romaniloru se se transcria in cartea funduaria ca proprietate a bisericeii romane gr. or. éra partea serbiloru se se transcrie ca proprietate a bisericeii lor.

(Va urmá.)

Romanii se cultiva, si canta a se cultivá, deci e lipsa se avemu preoti corospundietori.

Vorb'a ni este pentru necesitatea de a avé preoti culti, fiindu cá cu ceia ai trecutulu nu putemu deplini cerintiele viitoriulu.

„Omule! — dice unu scriitoriu. — In viéti'a ta te

uiti totu inderetu, ca se inveti pentru viitoriu, de ce nu socotesci si cele de naintea ta? Socotesce-te, au póte Omulu trecutului se te mai conduce in viitoriu?"

Despre preotii nostri din trecutu — o dicu cu deplina convingere — că au fostu cu destule puteri, pentru poporul nostru. Dovéda, că l'au condusu, l'au aperatu de multe asuprelé, de multi venatori, de ómenii calvinismului (1551—70.) si de ai catolicismului, in cătu ni l'au adusu cu naea loru, adeca cu religiunea stramosiésca pana in acestu timpu alu luminei, candu se transpórta ideile cu electricitatea si ómenii cu aburulu. In timpii trecuti, si mai alesu de la evulu mediu in cóci, ómenii venatori de ómeni se folosiau de recomandarea, că religiunea loru e mai buna, că ea e a Domniloru, si puterea guvernamentale in multe locuri li stá in ajutoriu. Cu aceste incercari atari ómeni se trudira se scóta si pre romani din Biseric'a stramosiésca; candu prindeau pe crestini in acestu latiu, li rapiau si nationalitatea. Asia au rapitu de la noi vr'o 40 mii de suflete nobili, cari in véculu alu 16. trecendu la calvinismu, au trecutu la magiarismu; asia au mai rapitu de la noi alte mii, cari trecendu numai la cele 4 puncte, s'au dedatu a propasí in trecere pana la ultramontanismu si asia la ultracatolicismu, magiarismu etc. Cu tóte acestea, preotii trecutului au merite, că au sciutu pazí turm'a ca se nu se ié tóta dupa clopotulu strainiloru. Acestea le-am amintitu cătu pentru aperararea natiunei prin religiune.

Amintescu inca, că preotii trecutului prin biserica au aperatu poporul si de seracia.

Capeteniile bisericii: episcopii si preotii au fostu cari au adunatu ceva averi si fonduri pre la biserici. Pre la episcopii si pre la biserici totu amu mai aflu ceva bani, pre la comune inse nici unu denariu. Amu aflu scóle pre langa biserici, prin cari cătu de cătu s'au luminatu ómenii, totu erá la poporu o lectura, déca nu alt'a, bisericesca, éra cu acést'a aperá poporul de seracia si de intunerecu, l'au aperatu de a-si vinde averea pentru lucruri de prisosu séu pentru a-si multiemí patimile. Dovéda este, că de si romanii sunt mai numerosi de cătu alte natiuni, totusi n'avemu atáti proletari căti au ele.

Amu insemnatu meritele preotiloru din trecutu, pentru ca preotii se-si prevéda detorintiele in viitoriu. Alte radie se zarescu pe viitoriu. — Venatorii de natiuni, nu mai atragu fiii unei alte natiuni prin religiune, ci prin combaterea, defaimarea si uciderea religiunei. Astfeliu vedemu că pre smintiti si pre mediocritati lingusindu-i i-atragu in societatea loru, si asia la natiunea loru. Astfeliu vedemu, că e viu sermanulu omu, dar nu mai este romanu.

— Spre a aperá de aceste curse pe romani, trebuescu preoti, cari se li senta, se li intieléga apucaturele, se li combata invetiaturele si se nu se departeze neci unu fiu de la glasulu loru. Scólele ceru inspectori cu multu mai luminati de cătu cei din trecutu. Inventiunile, placerile si anume patim'a betíei si concursulu evreiloru de prin fiecare comuna, ceru sentinele, ca se apere pre romani de seracia si de viétia nemorala, căci instrainindu-se ómenii de contra religiune, ii vedemu că se indulcescu, se incaldiescu de placeri si de desfrenare, in tóte poftele mergu contra prepastia. Propasirea poporului nostru in cultura inca cere preoti culti. Propasirea o intielegemu déca asemenâmu pre Romanii de presentu cu cei inainte de 30 de ani. Altfeliu erá romanulu de atunci si altfeliu este celu de astadi. Dóue esemple adeverescu afirmatiunea. Unulu, că atunci scóle medie n'aveamu, astadi avemu dóue Gimnasie gr. or., o scóla reale si alt'a comerciale. Acestea si cu cele dóue gimnasie gr. cat. dau natiunei

pre totu anulu căte 100—150 de tineri maturi. Institutele medie ale strainiloru inca ni dau pre atátia, si altii cari esu din scólele medie neabsolvandu-le. Esu dara 3—400 pe anu si se impartu prin comune din anu in anu. Alu doile esemplu ni-lu aréta scólele poporali, altulu erá numerulu loru nainte de 30 de ani si altulu celu de astadi, altii invetiatorii si inspectori de atunci si éراسi altii cauta se fie cei de acum. Destulu disu, că romanii de carte ii vedemu inmultindu-se in fie-care comuna, prin urmare la unu poporu cătu de cătu luminatu trebuescu preoti culti, fiindu că cei simpli devinu ignorati. Desclinitu vedemu acésta ignorare cum se manifésta in orasiile Romaniei. Necesitatea dara pentru a ne provedé cu preoti culti credu, că o semtu O. cetititori, ca si mine.

Unii cetitori póte se cugete mai multu, si adeca erá scrisu in „Lumin'a“, că déca avemu juristi, medici perfecti, urméza, ca se avemu si preoti. Urméza cum se ne facemu atari preoti culti? Prin pregatire. Metropoli'a, adeca tóte diecesele nóstre din Austri'a — déca episcopi'a din Bucovin'a nu e ruténa — se infiintieze impreuna o facultate teologica-pedagogica impreunata, inse completa. La acésta facultate se se primésca numai tineri cu maturitate, cari absolvandu, se ocupe 6—10 ani posturi de profesori si invetiatori, fiindu că canonulu alu 14. alu sinodului alu 6. prescrie, ca celu ce vré se fie preotu are se fie trecut in etate de 30 de ani, si bine este, fiindu că tineréti'a impinge la escese si la fapte ce nu convinu cu greutatea preutiei. Dreptu acést'a, cei pregatiti pentru preotia se aiba si pregatirea cu studiele pedagogice si se fie alesi de invetiatori cu salariile prescise in proectulu Congresului nostru bisericescu. Atari individi practicandu invetiatur'a la prunci si la juni, vor fi demni a o predá si casatoritoru si betraniloru. Atari preoti vor puté fi inspectori scolari corespundietori, vor puté conduce crescerea si viétia morala, vor puté consultá poporul la necesitatile lui, vor puté tiené predici, vor puté dá peptu cu strainii venatori de romani, si vor puté se scrie si opuri. Astfeliu facendu vom avé preoti, precum ii dorimu si precum ni sunt de lipsa.

Bartolomei Baiulescu.

Despre sant'a Treime.

(Cuvontare bisericesca, de Constantinu Popoviciu, parocu si asesore consist.)

„Mergendu in tóta lumea, la tóte némurile, botezându in numele tatalui si a fiului si a santului duhu.“
Mate cap. 3.—4.)

Noi ne-am incredintiatu din puterea mintei nóstre, că este Dumnedieu, dar mintei nóstre i vine intru ajutoriu evangell'a, si acést'a ni spune: că Dumnedieu este unulu in fiintia, dar intreitu in fecie. Fetiele cele trei ale Dumnedieirei sunt: tatalu, fiulu si duhulu santu. — Asia dara sant'a scriptura ni descopere, că Dumnedieu dupa fiintia este Unulu, éra intreitu in fetie si anume: Dumnedieu tatalu, Dumnedieu fiulu si Dumnedieu duhulu santu; acestia nu sunt trei Dumnediei, ci numai unu Dumnedieu, pentru că numai o fiintia este. — Tatalu este domnu, fiulu este domnu, duhulu santu este domnu, dar nu sunt trei domni, ci numai unu domnu. — Tatalu santu este atotputernicu, fiulu este atotputernicu, duhulu santu este atotputernicu, — dara nu sunt trei atotputernici, ci numai unu atotputernicu. — Eu credu in Dumnedieu Tatalu, eu credu in Dumnedieu fiulu, eu credu in Dumnedieu duhulu santu, dar nu sunt trei credintie, ci numai o Credintia, precum si Apostolulu dice; „O credintia si unu botezu“. — Eu servescu lui Dumnedieu tatalu, eu slujescu lui Dumnedieu fiulu, eu servescu lui Dumnedieu duhulu santu; inse nu sunt trei serviri, ci numai o servire, pentru că cu anevoa este a serví la trei domni, de óra ce insusi Cristosu dice: „Nimenca nu póte serví la doi domni.“ — Tatalu nu este nici ziditu, nici nascutu; fiulu nu este ziditu, dara este din Tatalu nascutu; duhulu santu nu este nici nascutu nici ziditu; ci purcede dela tatalu. Nascerea fiului lui Dumnedieu este din veci, asisderia si purcederea duhului santu este din veci. — Mintea nóstra cea

marginita nu p^ote intielege nascerea fiului si purcederea duhului santu din vecia, deci dara trebuie se se supuna credintiei si se urmeze cu cinstirea cea mai adanca dumnedieesciloru descoperiri. Invetiatur'a despre Dumnedieu unulu in fiintia, dara intreitu in fetie, este tain'a cea mai mare; inse sant'a descoperire ni vede-se, cumca intru adeveru asie este, si a nume 1. La deman-datiunea lui Dumnedieu ne botezamu noi: in numele „Tatalui si alu fiului si alu santului duhu“. (Matei 28. 19.) 2. Isusu Cristosu insusi marturisesce de sine, ca este totu un'a cu tatalu, deci o fiintia a Dumnedieirai, dicendu: „Cine me vede pe mine, vede pe tatalu“ adeveru dicu v^oa: „ce face tatalu, acest'a face asemenea si fiulu, . . eu si tatalu un'a suntemu.“ Era la botezulu seu in Iordanu insusi tatalu marturisesce de Isusu Cristosu, dicendu: „Acest'a este fiulu meu celu iubitu, intru carele bine am voitu.“ Duhulu santu s'a aretatu la botezulu Domnului in chipu de porumbu: Matei 3. 16. 17. era la Ioanu 15—26. dice Isusu: „deca va veni mangaitoriulu, pe carele ilu voiu trimite v^oa de la tatalu, duhulu adeverulu, carele de la tatalu purcede, acel'a va marturisi de mine.“

Sant'a mam'a n^ostra biserice'a dreptu maritoria intre cantarile dela di'a a cincidecea dupa patima si dupa invierea Domnului si Mantuitorului nostru Isusu, canta despre sant'a treime, dicendu: lumina este tatalu, lumina fiulu, lumina si Duhulu santu celu ce s'a trimisu Apostoliloru in limbi de focu, si prin trensulu tota lumea lumineza, a cinsti pe prea sant'a treime.

Afara de acestea, si in cele lalte carti ale testamentului celui vechiu, si ale cestui nou, fiului lui Dumnedieu, si duhului santu li se inchina: on^orea, intieptiunea, puterea si alte insusiri cari numai lui Dumnedieu i se cuvine.

Precum am disu, noi cu mintea n^ostra cea marginita, nu potemu se cuprindemu invetiatur'a cea descoperita prin Dumnedieu si prin omenii cei alesi, dupa care invetiatura: Dumnedieu este unulu in fiintia, dara intreitu in fecie; despre acest'a nici avem se ne miramu, caci sciinti'a si cunoscenti'a mintei n^ostre este atatu de marginita, in catu trebuie se dicemu cu intieptulu Solomonu: „Noi abia intielegemu cele, ce sunt pe pamentu, si cu ostene-la aflamu noi cele ce sunt sub manile n^ostre; era cele din Ceriu cine le-au cercatu si sfatulu teu, cine-lu va cunoce, de nu vei da tu intieptiune si de nu vei trimite tu pe Duhulu teu celu santu dintru cele inalte“ (Intiel. Solomonu 9. 16.) Inse duhulu santu ne mangae si ni spune, ca in cea lalta vietia va lumin^a mintea n^ostra si noi vom cunoce tote de sevarsitu. Ceea ce ni este noa acum'a intunecatu si ascunsu, aceea vom ved^e in vietia viitoria chiaru si lamuritu, precum dice Apost. Pavelu la 1. Corint. 13. 12. „Acum vedemu ca in oglinda, dara atuncia vom ved^e fatia catra fatia.“ adeca fatia vom fi cu Dumnedieu si atuncia vom pricepe desevarsitu tain'a santei treimi.

Scriptologia.

(Urmare.)

De aici incatva ne abatemu dela urmarirea desvoltarii sunetelor, ce ar urm^a, se fia aratate. Ne vom cuprinde cu felurimea sunetelor *i, u*, aratandu distingerea feliuriloru lor, pentru ca invetiatorii se le pricepa, caci numai asi^a potu si ei se le lamuresca pruncilor de dupa capacitatea lor.

Deci *i* si *u* sunt mai antaiu intregi, *i* si *u* diumetate pronunciai, apoi *i* si *u* pucinu seⁿu nici de catu pronunciatu. Inv. va scrie la tabl'a negra cu eret'a aratandu distingerea in cuvinte pucine, bine alose. Si acesta distingere asia facuta o va repeti mai multe dile.

Despre *i, u* intregu s'a aratatu cuvinte si mai susu, unde s'a desvoltatu sunetul lor. Inv. va mai repeti. Va scrie dara cateva — aici pentru invetiatorii se aduce mai multe, — pr. *in, ni, un, nu, nun, mi*, (ad. mi-este) *frigu, mar, mie, vin, mur, cuc, nuc, vru, acru, macru*. Va spune, ca *i, u* in aceste cuvinte sunt sunete intregi, si ca *i* capeta unu punctu de asupra. — La *vru* despre *u* cu accentu greu nu va vorbi inca, pana candu nu va tracta despre accente. In de acestea pruncii au se pronuncie intregu pe *i* si *u*;

pentru *i* si *u* diumetate pronunciate, ce nu facu silaba intr^ega, caci ce nu e intregu, face numai o parte din intregu asi^a si ele se atragu la sunetu intregu precedentu, facandu silaba mai lungita. Va scrie dara inv. erasi pe tabla esemple, pr. *uz* (candu ne miramu de ceva), *oi, noi, voi, roi, moi, ei, mei, vroi, ai, cai, mai, cui, vii*, maica (serbesce reu se dice pentru mama, cuventu primitivu mai antaiu pronunciatu de prunci inca sugatori), *cuina*, — cu *u* de diumetate: *ou, nou, meu, viu*.

Despre *i* si *u* diumetate pronunciatu va spune inv. cum se cetescu, nefacandu sunetu intregu, ci se atragu la sunetul prece-

danu intregu si anume despre *i*, ca si candu l'am pronuncia ca *j* lat. ori germanu, ori magiaru (acesta observare e pentru invetiatorii) asia: *aj, ej, oj* s. a. cu care *j* se asem^ena *i* de diumetate respunsu seu immoiatu. Va spune inv. ca si acestu *i* de diumetate se ins^emna cu punctu ca cel intregu! — Usiuretatea invetiamntului si a cetirei, ca se fia mai latita, pottesce distingere, literatii si editorii de gramatice nu pre vreu a o face. S'a cassatu semnul acestui *i* si *u* ce 'lu avura la scrierea vechia, pentru ca nu convine, deci *i* punctatu ici, *u* punctatu colo, *u* fara semnu ici, *u* fara semne colo. Si ore se nu fia modru a se afl^a o lamurire la scrierea acestor'a? — Deca invetiamu gramatic'a si ortograf'a, vor dice unii, scimu. Dar toti invetia acestea din temei^u? apoi strainii cum vor invetia rom. usioru a ceti?

Pentru *i* si *u* pucinu, au nici de catu pronunciatu va scrie esemple de cuvinte cu *i* si *u* finalu, pr. *nuni, nori, mori, miri, cari, meri, corni*; — despre *u* finalu va dice, ca in capetul cuvintelor pana aci aratate si terminate in sunetele: *n, m, r* (cu *v* pana aci inca nu se va pot^e aduce esemplu, pana mai tardiu invetiamdu mai de multe ori tote consonantele), se se mai scrie unu *u*, ce nici inv. nu 'lu raspunde, nici pruncii 'lu audu pronuncindu-se, va scrie dara inv. si pruncii dupa elu: *unu, nunu, omu, muru, murmuru, cucu, cocu, nucu, micu, varu, caru, cornu, noru*. De aci in colo vor scrie pruncii adaugendu pe *u* finalu la consonante, celor mai innaintati inse va spune, ca urmatorielor cuvinte: *in, din, prin, sub, cum, precum*, nu se adauge *u* finalu. — Impartesitoriu acestui tractatu areta a fi cu scopu a nu 'lu adauga nici la unele altele, despre cari urm^eza mai diosu.

Va spune mai de parte, ca si la acestu *i* finalu se pune punctu, — si *u* (dupa unii pucinu audibilu, dupa altii) neaudibilu, nu capeta semnu.

Eca ce greutate pe bietii invetiatorii a put^e bine invetia pruncii cu atate feliuri de *i* punctati, si *u* fara ceva semnu.

Pentru invetiatorii se aduce esemple, pr. *lotrii*, plur. articulat^u (dela lotrul artic.) *i* finalu nu se aude, — se aude dar intregu, numai cel pe antaiu, casi candu ar fi cu unu *i* lotriⁱ nearticulat^u (dela lotru neart.), alta e lotrii (dela lotria) cu antaiul *i* lungitu ad. intonatu, si al doilea *i* de diumetate, era in prim'a silaba *lo* cu *o* rapede respunsu ad. ne'tonatu, dara in: *lotru, lotrul, lotri, lotrii* antaia silaba e lunga, intonata, a dou'a e ne'tonata; asia este *i* finalu, si in: *nunii, unii, marii, cari, meri, acri, macri, veri*, candu ad. sunt articulate.

Cu *u* neaudibilu intru graire si scriere se adusera esemple mai susu, dara aici se mai aduce si alte cuvinte ad. cu triftongi, pr. *aiu, maiu, raiu, roiu, voiu* (face), *imoiu, innoiu* (innoiezu), *caiu, incuiu*, (a incuié). Mai multe cu urmat^oriele consonante inca pana aici nepertractate.

Acum spuna ori si cine, nu este distingere intre atatia *i* si *u* de dupa esemplele aratate? — Si totusi nici *i* si *u* neaudibilu intru scrierea prin nimica nu se destinge de *i* si *u* intregu, de *i* si *u* de diumetate pronunciatu! — In gramatice si abecedarie se face distingere numai intre *i* si *u* intregu si *i, u* diumetate respunsu, pe candu, dupa cum se areta, este *i, u* si neaudibilu. Si ore de ce retacu gramatistii si unii literatorii acestu adeveru? de ce nu lamurescu deplinu insusirea lui *i, u*? ce perdere avemu dec^a mai facemu o subimpairte despre *i, u*, ca potu fi si neaudibile? si ce castigu cu aceea, ca si pre *i, u* neaudibilu 'lu reducu la subimpairtea lui *i, u* de diumetate respunsu? — acelu castigu, ca au pusu unu fundamentu neadeveratu, falsu, ce usioru se pot^e judeca de dupa audiu. Deca in asta privintia este asiodiatu unu neadeveru, cate vor fi in de acelea, ce omenii nu le pot^e de locu judeca si petrunde?

Face-se ore ceva distingere intre *u* finalu pronunciatu intregu si nepronunciatu la totu acelesi pronome si nume de botezu?! — Si totusi in amendou exemplarile asemene scrisu? d. e. ore cine se chiama Serbu cu *u* neaudibilu, dar scrisu, altul se chiama era Serbu inse cu *u* intregu respunsu, asia unu Radu fara *u* audibilu, altul Radu cu *u* intregu, unu Russu altul Russu, ori Rusu. — Si ce ortografia avemu candu *u* este nerepunsu, si candu e intregu? — literatii si scriitorii nu facu distingere! — Nu este acest'a o confusiune? — Pentru distingere (pronunciandu pe *u* finalu) ar fi a se apostrofa *u'* intregu ca si candu am supune ca urm^eza *l* dupa elu ca articlu, pr. *Serbu'*, era candu *u* este neaudibilu remane ne'nsemnatu ca la alte cuvinte cu *u* finalu neaudibilu pr. *Serbu*. — A pune accentu lungu, ori greu la *u* intregu se strica, si schimosesece intonarea pr. *Serbú*, ori *Serbù*, *Radú*, ori *Radù*. In grati'a nelamurirei ortografice, nime nu vr^e se-si schimbe numele intru pronuncie unu cu *u*, altul fara *u*.

Ca se punemu unu temeiu literaturii n^ostre, se cere a defini nuansele sunetelor si variatiunilor lor, tienendu-ne de massi-m'a: *qui bene distinguit, bene docet*.

Mai trebuie se scia inca invetiatorii, că facare sunanta este câte odata lungu pronunziata, ad. intonata, séu accentuata (cu accentu lungu, alteori cu accentu greu) si ne'ntonata ad. rapede pronunziata (in prosa nu se insémma, in poesia are semnul acest'a *v*, ad. cel ce se punea in scrierile si cartile vechi de asupra lui *i*, *u* de diumetate respunsu, si la *i*, *u* pucinu ori nici câtu respunsu, — fresce, că acestu semnu nu convine sunetului literei, de óraçe elu ar fi se arete diumetate din sunetu, ori mai mica parte, ori nici unu sunetu, pana candu semnul poeticu aréta sunetu intregu, dar rapede pronunziatu.)

Accentele: lungu si cel greu astadi fórte se negligu, si déca in unele intemplari nu se punu, in scriere si carti, se nasce confusiune. Gramatic'a ne invétia unde sunt a fi intrebuintiati; dar totusi astadi nu le intrebuintiamu asia dese ca in cartile vechi.

Sunt si de acei invetiatori, cari aratandu formarea lit. *i*, ori scriindu la tabla, nu punu punctu de a supra, ci totdeuna accentul lungu, ce e mare sminta, asia scriindu ei: domnií, altií in totu locul totu *i* si unde se cere unul a fi accentu lungu. *d*. e. domnií dela domniá.

Unde sunt trei *iii* finali, cel d'antaiu e al cuventului, se tiene de radecin'a lui, si este intregu, lungu, al doilea se immóie bunaóra ca *j* lat. mai susu aratatu, si al treilea este éra intregu, nu precum tienu multi a fi de diumetate respunsu ca la: domnií dela domniá, nici ca la: domnií dela domnul; cerce-se a pronunziá: copiii, albií, rosií, galbenii, si se va convinge; totu asia la nume in: *ii* precese de atare sunanta, pr. caii, leii, roii, puii, antaiul *i* ca *j* lat. al doilea intregu, tocmai asia intregu este *i* finalu la de aceste, — precum este vreo sunanta precesa de *i* immoiétu, aflese la inceputul, midilocul si in capetul cuventului, pr. iepure, muiere, iubitóriu, suie, immoie.

U finalu diumetatitu, ori neaudibilu se póte si intregi, déca urméza articlu pr. dela: omu, omul, bou, boul, ori intru vorbirea populara fara a intrebuintiá articlu intregu, dicendu: calu meu e negru, vecinu nostru; — *i* finalu inca se intregesce urmandu altul dupa elu pr. la domni domnií, se intregesce si celu diumetatitu immoiatu pr. la lei, leii, leilor, domnií, domniile, domniilor, (astadi: domniile, domniilor.) In verbe urmandu cuvinte impreunative pr. caramu-lu, carati-lu, caramu-ne, carati-ve. s. a.

Acuma ceva despre semnele in vechime intrebuintiate la *i* si *u* finale, nebagandu de séma totdeuna la sunetele lor, de diumetate, ori mai pucinu, ori nici câtu respunse, déca acele semne nu convinu feluritelor variatiuni ale lui *i* si *u*, si déca literatii nostri odata cu capul se tienu totu de *i* punctatu si *u* ne'nsemnatu si candu nu sunt intregi: eugetu si propuu spre inlesuirea invetiamentului, ca invetiatorii trebuindu ei a lamuri si alte insusiri a le lui: *i* si *u*, nu numai candu sunt cu sunete intregi, ori de diumetate, se arete totusi aceste litere la tabla cu nisce semne mai corespunditorie, ca cele vechi:

asia candu *i*, *u* este cu sunetu diumetatitu, si se facemu de asupr'a lor mai antaiu unu punctu, si dintr'acel'a se se traga catra stang'a o trasurica subtiria catva in susu strambata ce are se arete, că diumetatea lor de sunetu se atrage in cetire la silab'a precedana, unde inse *i* si *u* nu se aude, ori pré pucinu, câtu s'ar puté si elasa din scriintia, érași se facemu de a supr'a mai antaiu unu punctu, din care se se se traga o trasurica subtirica spre drept'a, in semnu, că *i* si *u* ca finali sunt scóse dintru cetire.

Aceste semne fresce nu se afla prin tipografii; dar lamurirea s'ar face mai vertosu in cartile scolastice si popularie.

In Romani'a pe: *a*, *e*, candu au sunetu intunecatu (gutralu), punu semnul poeticu ad. scurtarii, — ce éra nu stá, că ele nu totdeuna sunt ne'ntonate, pr. in: parte partile, purtámu, mancari, vedu, cartile. — Colo dara altu semnu la guturale, ici la noi altul (accentu greu), cum vom ajunge la uniformitatea ortografiei? — Inse am puté, déca n'am remané pe langa idei preconcepte, de multeori si ratecite, — sunt inca multe de scrutatu si de indreptatu, pana aflámu adevérul. In literatura nu sunt dogme, ca in religione.

Pana aici ne abaturamu dela aretarea desvoltarii nrmatorielor sunete. — Acum'a se continuámu.

La desvoltarea sunetului *s* aduce inv. cuvinte pr. sare, sacu, socu, suru, susu, sora, nasu, rasu, rosu, cosu, scosu, visu, vasu, sumanu, ursu, unsu, somnu, scrumu, cuscru, casa, miscu, uscu, sosescu, nimerescu, scure mascure.

Inv. spune unele, diceri cu de aceste cuvinte, apoi scrie pe *s*, pruncii inca 'lu scriu mai de multeori, inv. 'lu aréta si pruncii 'lu afla in tipariu, inv. *ii* manduce a cetí cu elu si cuvinte scrise si tiparite statatórie din sunetele precedane. Inv. spre adu-

cerea aminte a pruncilor mai scrie pe *s*, pruncii in tipu de essercitiu 'lu scriu de multeori in scóla, scriu si unele cuvinte dintre cele de susu, mai repetiescu scriindu si cuvinte cu alte sunete pana aici invetiate, si innaintea invetiatiului facu diceri cu cuvinte ca cele de susu numai cu graiul, apoi unele le si descriu, pr. unu sacu nou rosu, unu sumanu unsu, unu nunu cuscru, ori: unu cuscru nunu.

Acum inv. dupa ce va fi priceputu cele de susu desvoltate despre insusirile lui *i* si *u*, va scí si manduce pruncii la adaugerea lor in scriintia.

(Va urmá.)

VARIETATI.

= *Necrologu*. Rozali'a maritata Motiu, Zena maritata Montia, si Georgiu Popoviciu, Teodosiu Motiu parochu gr. or. si Isaia Montia notariu comunalu in Cuvinu, cu inima sfasiata de durere aduce la cunoscintia că multu amatulu loru tata, si respective socru Nicolau Popoviciu asesoru consistorialu si parochu gr. or. in Minisiu, in alu 60-lea anu alu vietiei si in alu 37-lea anu alu preotiei sale in 27/15 octobre 1872. la 8 1/2 óre sér'a, in urmarea unui morbu greu de 5 zile a repausatu. Osamintele repausatului se vor inmormenta in 29/17 octobre diminétia la 9 óre in cãipta familiara din Minisiu. Fie-i tierin'a usióra!

= *Parastasu* pentru Avramu Jancu s'a tienutu in Aradu sambet'a trecuta.

= *Fabulele lui Cichindealu* s'au pusu sub tipariu in Bucuresci.

= *Frofosore de limb'a si literatur'a romana* la universitatea din Clusiu, este numitu Gregoriu Szilassy, doctoru de teologia.

CONCURSU.

Pentru parochi'a din Talpe si filialulu Telecu, cottu Bihorului, protopresbiteratulu Meziadului.

Emolumintele: Pamentu de 12 cubule; cortelu liber, — éra de la filialu (constatoriu de 40 numere) fiecare numeru o mesura de bucate; stolele indatinat si câte o di de lucru. Doritorii de a fi alesii, pana in 21. nov. v. a. c. se-si trimita recursele la Rss. dnu protopopu tractualu in Baitia (Rézbánya) fiindu atunci alegerea.

Talpe, 11 Octobre v. 1872.

1-3 Comitétulu parochialu, Cu scirea si invoirea mea:
Petru Sabo m. p.
protopopu.

CONCURSU.

Pentru deplinirea postului invetiatorescu in Comun'a Alperea din protopresbiteratulu Oradii-mari.

Salariulu anualu e: 60 fl, v. a. 12 cubule de bucate, 3 orgii de lemne, 12 jugere de pamentu, cortelu liberu si gradina.—

Doritorii de a ocupá acést'a statiune, suntu avisati a si-tramite recursele iustrate cu testimoniú despre absolvarea cursului pedagogicu si cu documentu despre portarea morala de atunci, la inspectorulu cercualu Nicolau Zigré advocatu in Orade,- pana in 21. Octovre / 2. Noemvre cáci in diu'a urmatoria adeva: in 22. Octovre st. n. se va tiené alegerea

In contielegore cu inspectorulu cercenalu
Comitétulu parochialu

CONCURSU.

Langa veteranulu parochu Josifu Popoviciu din opidulu Petrisiu, — cottulu Aradu si Protopresv. Totvaradieí, — se poftesce unu capelanu, pe langa emolumentele: 1/4. sesiune de pamentu estravilanu, stole indatinat si birulu dela 60 de case.

Doritorii de a ocupá acestu postu sunt avisati a-si trimita recursele, instruate conformu Statutului organicu, pana in 24. Octovre v. a. c. catra Dlu protopresv. Iosifu Belesiu in Totvaradia.

Petrisiu 6. Octovre, 1872.

Comitétulu parochialu. In contielegore cu Dlu protopopu:
2-3 Josifu Belesiu m. p.